

Hodnocení bakalářské práce Tomáše Ročka „Merleau-Ponty: Návrat k „přirozenému světu“ prostřednictvím moderního umění“ (ÚFaR FF UK v Praze, 2015, 44 stran)

Posudek vedoucího práce Ondřeje Švece

Cílem práce je jednak srovnání Husserlovy a Merleau-Ponty koncepce přirozeného světa, jednak obhajoba filosofického významu moderního umění pro lepší porozumění strukturám světa, tak jak ho synesteticky a před-teoreticky vnímáme.

Ačkoli autor vychází z poměrně dobré obeznamenosti s hlavními díly obou autorů na dané téma, oba cíle jsou naplněny pouze zčásti. V první řadě je třeba konstatovat, že autor sice podává poměrně poučenou a věrnou interpretaci Husserlova a Merleau-Pontyho návratu k přirozenému světu, jeho práce však sestává spíše z dvou po sobě jdoucích prezentací než ze skutečné komparace obou přístupů. Náčrt komparativní analýzy tak najdeme pouze na úvodních dvou stranách kapitoly věnované Merleau-Pontymu. I zde by však bylo žádoucí rozvést jak styčné body, tak i rozdíly mezi oběma autory mnohem konkrétněji. Nestačí například říci, že „přirozený svět Merleau-Pontyho je stejně jako ten Husserlův sférou původních evidencí“ (str. 26). Dle mého názoru Merleau-Pontyho filosofie dvojznačnosti naopak odmítá chápat přirozený svět jako „říši evidencí“, neboť 1) hlavní důraz je kladen na principiální nedourčenost vnímaného v naší živé komunikaci s ním; 2) Merleau-Ponty odmítá chápat vnímání pouze jako předstupeň poznání, sloužící pouze k fundaci vyšších vrstev.

V druhé řadě je pak mrzuté, že autor nevěnoval větší pozornost argumentaci, která by precizněji prokázala oprávněnost hlavní teze předložené práce, podle níž má „moderní umění stejnou strukturu jako přirozený svět, do kterého totiž patří“ (str. 8). Tato teze je zčásti odůvodněna až v úplně poslední kapitole, bohužel však na základě velmi chatrných argumentů, jako je analogie mezi neuzavřeností a dvojznačností přirozeného světa na jedné, a moderního uměleckého díla na druhé straně. Kandidát by tak se tak měl během obhajoby soustředit zejména na vysvětlení toho, 1) jak svou paralelu mezi moderním uměním a přirozeným světem vlastně chápe, 2) co má konkrétně na mysli onou neuzavřeností či otevřeností světa a moderního umění a 3) jak konkrétně může moderní umění (a jeho filosofická interpretace) pomoci lepšímu porozumění strukturám přirozeného světa.

Dílčích výhrad k nepřesným či poněkud šroubovaným formulacím by mohlo být vícero, omezím se pouze na pasáže, které vzbuzují podezření dezinterpretace pojednávaných autorů:

1) Na str. 14 Tomáš Roček píše: „Karteziánská epoché, jak Husserl nazývá Descartovo radikální pochybování, je uzávorkování všechno známého a doposud jistého.¹ Má vyřadit mimovědecký i vědecký svět a jejím cílem je proniknout k apodiktické sféře bytí, která je předpokladem veškerému myslitelnému jsoucnu.“

Za prvé není jasné, zda je podmětem druhé věty Descartes, nebo Husserl. Ať už je tomu jakkoli, je patrné, že autor ztotožňuje Husserlův projekt s Descartovou hyperbolickou skepsí. Bylo by vhodné, aby autor během obhajoby v krátkosti představil hlavní rozdíl (co do metody a cíle) mezi Descartovou metodickou skepsí a Husserlovou epoché.

¹ Srv. R. DESCARTES, *Meditace o první filosofii*, OIKOYMENH, Praha 2003, str. 22.

2) Kapitola 1.3.1. poněkud zkratkovitě představuje problém toho, zda přirozený svět chápat jako invariant vlastní všem lidským bytostem, nebo jako souhrn historicky a zeměpisně odlišných podmínek, v nichž je nám dáno se orientovat. Viz pasáž:

„Každý má přirozený svět dán jinak. Např. v Indii jsou do přirozeného světa zahrnuty jiné zkušenosti a náboženské zvyklosti než v Evropě. Číňané se jinak vztahují k prostoru a času.“

Z Husserlova hlediska jistě neplatí, že „každý má přirozený svět dán jinak“ – již zcela minimalistický pojem přirozeného světa přepokládá, že jde o něco sdíleného, co mi pomáhá se orientovat, ale co rozhodně neprojektuji na skutečnost na základě své zvláštní konstituce. Druhá, závažnější otázka, na kterou by autor měl podat během obhajoby odpověď, je tato: Přikláníte se spíše k Husserlovu názoru, podle je možné odhalit původní (apriorní) strukturu, na které jsou pak další civilizace vystavěny, nebo máte naopak za to, že každý civilizační okruh a epocha vytváří odlišné „přirozené světy“, v nichž se mění i ty základní orientační referenty našeho přístupu ke skutečnosti?

3) Nedostatečně odůvodněná se také jeví autorova skeptická pozice vůči ideálu jednotné vědy: ačkoli souhlasím s tím, že je nanejvýš obtížné (a snad i nemožné) obsáhnout jednotným teoretickým systémem veškeré smysluplné otázky, přesto je podle mě regulativní idea celkového systému vědění, jehož jednotlivé části a poznatky jsou navzájem propojeny, potřebná a stále živá. Odmítnout tuto ideu jen kvůli rozličné orientaci teoretické a aplikované fyziky, či kvůli nemožnosti odvození celku vědy z jedné „absolutní ideje“, jak to činí autor, se podle mého názoru mívá cílem.

„Nikdo se nevěnuje celé fyzice: vědec je zaměřen na jednotlivé problémy buď v rámci teoretické, nebo aplikované fyziky. Absolutní idea, která by dokázala systematicky uchopit celek vědy se všemi jednotlivými částmi, se nezdá být naležitelná, neboť i když je možné mít rámcový přehled o všech vědách, není možné obsáhnout celek poznání tak, aby byl propojen hlubokými souvislostmi.“ (str.24)

Navzdory uvedeným námitkám, které by měly být předmětem rozpravy u obhajoby, se přikláním k tomu, že autor dokázal s větším či menším úspěchem formulovat hlavní Husserlovy a Merleau-Pontyho teze o přirozeném světě vlastním jazykem, nabídl krátké, ale originální srovnání obou autorů a podařilo se mu alespoň částečně prokázat relevanci Merleau-Pontyho úvah o moderním umění pro otázku skladby přirozeného světa.

Jeho práci proto doporučuji k přijetí s navrhovaným hodnocením: dobře.

V Praze 3.9.2015

Ondřej Švec, Ph.D.